

DANFORCE

Den Danske Brigade i Sverige 1943-1945

Undervisningsforløb

Udarbejdet af Mindefonden for Den Danske Brigade
www.dendanskebrigade1943-1945.dk

Indledning	3
Om forløbet	4
Baggrund	4
Vejledning til læreren	4
Varighed og struktur	5
Fælles introduktion: Befrielsen	6
Opgave 1	6
Opgave 2	6
Case 1: 9. april 1940 – Danmark besættes.....	9
Opgave 1	7
Opgave 2	8
Case 2: 29. august 1943 – samarbejdets ophør.....	11
Opgave 1	11
Opgave 2.....	11
Case 3: Opholdet i Sverige	12
Opgave 1	12
Opgave 2	13
Case 4: Hjemkomst til Danmark	14
Opgave 1	14
Opgave 2	14

Case 5: Brigaden efter befrielsen	15
Opgave 1	15
Opgave 2	15
Ekstraspørgsmål: Brigaden efter krigen	16
Spørgsmål 1	16
Spørgsmål 2	16

Indledning

Under Anden Verdenskrig blev en dansk Brigade etableret i Sverige. De færreste kender til historien og har ikke kendskab til at der var en Brigade på næsten 5.000 personer, som bestod af danske flygtninge; frihedskæmpere, politibetjente, soldater, civile, jøder osv., som meldte sig til en styrke, som på et tidspunkt skulle vende tilbage til Danmark for at kæmpe mod tyskerne på dansk jord.

Hvorfor blev denne Brigade etableret? Hvordan gjorde man det? Hvem var de mennesker som meldte sig og hvor kom de fra? Hvorfor flygtede de til Sverige? Kom de i kamp? Hvad var deres rolle da de kom til Danmark? Hvad skete der med Brigaden da krigen sluttede?

Dette er nogle af de elementer, som dette forløb handler om, og som har en rød tråd hele vejen fra Danmarks besættelse til befrielsen og rummer elementer om den danske modstandsbevægelse, soldater, jøder og politikere.

Den Danske Brigade i Helsingør d. 5. maj 1945 Foto: www.dendanskebrigade1943-1945.dk.

Om forløbet

I dette forløb, der retter sig mod undervisningen i historie og samfundsfag i skolens ældste klasser, vil eleverne blive introduceret til mærkedage under besættelsen med udgangspunkt i Den Danske Brigade samt fokus på de individer der meldte sig under Brigadens faner. Undervisningsforløbet er udarbejdet som led i et formidlingsprojekt om Den Danske Brigade, hvor materiale og information er samlet på hjemmesiden www.dendanskebrigade1943-1945.dk

Materialet retter sig til læreren og indeholder cases og bilag, der kan kopieres eller vises til eleverne via smartboard.

Baggrund

Den Danske Brigade også kaldt **DANFORCE** var en militær enhed, som blev oprettet i Sverige d. 15. november 1943 under 2. Verdenskrig. Den bestod af danske modstandsfolk og militærpersoner, som var kommet til Sverige som flygtninge. Brigaden var en del af den danske modstandsbevægelse og dermed under kommando af Frihedsrådet.

Da brigaden var størst, omfattede den cirka 5.000 soldater og lotter.

Brigaden kom til Danmark 5. maj 1945 efter Tysklands kapitulation. Den blev landsat i Helsingør og dagen efter kørt med tog til Hellerup Station, hvorfra den marcherede ind mod København. Uheldigvis var brigadens rute blevet afsløret i aviser og radioen, så under indmarchen blev 4. Bataljon, der skulle bevæge sig til indkvarteringsstedet Matthæusgades Skole, beskydt fra tagene af danskere i tysk tjeneste, hvilket medførte 3 faldne og 14 sårede på brigadens side.

Da bataljonen, klokken cirka 20.15, befandt sig i krydset Jagtvej/Rantzausgade, blev der åbnet ild med, automatvåben, mod kolonnen – fra husene modsat Landsarkivet og fra hustagene mod nord. Der meldtes også senere om spredt skydning fra Landsarkivets have.

Menig 308 Hirsch Leib Zneider blev dræbt på stedet af et skud i hjertet, mens to andre – menig 236 Freddy Helge Otto Mønsted og menig 4088 Arne Olesen – blev hårdt såret og afgik senere ved døden. Herudover blev 14 andre lettere sårede og en fik chok. Der er rejst en mindesten for de dræbte ved Nuuks plads. Brigaden var bl.a. trænet i bykamptaktikker,

og de nedkæmpede fjenden på 20 minutter, hvilket resulterede i 5 dræbte og 4 tilfangetagne kollaboratører.

Senere mødte brigaden kun lettere træfninger, og brigaden havde i alt 3 faldne og 25 sårede. Brigaden stod for sikkerheds- og bevogtningsopgaver og blev officielt opløst den 10. juli 1945. Dog fortsatte pionerkommandoen med at hjælpe i forbindelse med rydningen af de minefelter, som tyskerne havde lavet langs Vestkysten, frem til slutningen af oktober 1945. I alt mistede 22 soldater og lotter livet under uddannelsen i Sverige samt ved tjenesten i Danmark.

Vejledning til læreren

Det er vores opfordring, at eleverne selv researcher, primært online, på relevante kilder til at belyse historierne og finde svar på spørgsmål. Størstedelen af svarene kan findes på www.dendanskebrigade1943-1945.dk. Klassen deles ind i grupper på ca. 4 elever i hver gruppe. Vær opmærksom på, at emnet omhandler krig, flugt og besættelse og kan virke voldsomt på nogle elever. Saml eventuelt elever, der kan have det svært med krig i samme gruppe. Der findes en 30 minutter lang kompilationsvideo om Brigaden på hjemmesiden, som i korte træk beskriver livet i Brigaden.

Varighed og struktur

Forløbet strækker sig over ca. 4 lektioner, hvor en organisering på 2 x 2 dobbeltlektioner kan være hensigtsmæssig. Forløbet kan dog udmærket disponeres anderledes, hvis ønsket. Det første modul af to lektioner vil bestå af en fælles introduktion, og derefter research i grupper og forberedelse af oplæg om de fem cases. Det andet modul består af en opsamling fra første undervisningsgang samt præsentation af de fem cases for hinanden. Herefter diskussion om forskelle og ligheder mellem de forskellige cases og mellem 1945 og i dag samt afrunding i plenum. Materialet kan også bruges i forbindelse med en fagdag i historie.

Hver gruppe tildeles en case, som de skal researche og lave et oplæg om. Hver case vil have en baggrundsintroduktion, fakta-spørgsmål til at lede eleverne ind i materialet og refleksionsspørgsmål, som vil opfordre til perspektivering. I materialet fremgår også nogle ekstraspørgsmål. Hvis underviseren vurderer, at der er tid til at inddrage disse

spørgsmål, eller at en anderledes sammensætning af øvelser ville give bedre mening, kan man sammensætte materialet efter ønske og behov.

Fælles introduktion

Befrielsen

Fredag den 4. maj 1945 kl. 20.35 meddeler BBC London, at de tyske tropper har kapituleret bl.a. i Danmark, og at Danmark endelig var blevet frit igen. Frihedsbudskabet spredte en spontan glæde - også blandt de danskere der var en del af Den Danske Brigade i Sverige, der nu kunne se frem til at komme hjem til Danmark igen.

Opgave 1

I plenum: Hør Frihedsbudskabet (findes på youtube eller DR-Bonanza). Find det på skrift og læs det herefter igennem.

Søg videre på nettet og undersøg, hvad I kan finde af oplysninger om frihedsbudskabet?

Bla.:

- Hvem var Bernard Montgomery, og hvorfor er det ham, der nævnes i Frihedsbudskabet?
- Hvem var Frihedsrådet? Saml op i plenum.

Opgave 2

To og to: Besøg www.dendanskebrigade1943-1945-dk og se video af danskernes reaktioner på befrielsen. Skriv en kort tekst, hvor I analyserer sindsstemningen i videoen.

Gå sammen med en anden gruppe og hør hinandens beskrivelser.

Saml op i klassen:

- Hvordan tror I, stemningen har været?
- Er der forskelle eller ligheder i jeres beskrivelser?
- Hvilke følelser kan man sætte på befrielsen?
- Tror I, at alle har følt det samme?

Den Danske Brigade marcherer gennem strøget i København, den 5. maj 1945.
Foto: www.dendanskebrigade1943-1945.dk

Case 1

9. april 1940

Danmark besættes

Tidligt om morgenen d. 9. april 1940 fløj utallige tyske fly ind over Danmark. Flyene havde en særdeles specifik opgave, nemlig at nedkaste flyveblade med overskriften *Oprop*, som gjorde det klart for danskerne, at krigen var kommet til deres hjemland. Danmark var nu besat af Tyskland. Størstedelen af den danske befolkning lå stadig og sov, da den tyske besættelse fandt sted, og det var angiveligt kun de færreste, som var vågnet helt op, inden de forskellige kamphandlinger for at stoppe den tyske overgang ved den dansk-tyske grænse reelt allerede var forbi. Den danske statsminister Stauning og de øvrige ministre i Folketinget valgte allerede tidligt om morgenen d. 9. april at kapitulere til tyskerne af frygt for bombardement af København og resten af Danmark. Til trods for chokket over Tysklands besættelse af landet fortsatte dagligdagen kort efter for den danske befolkning. Den offentlige transport fungerede, folk tog på arbejde, og regeringen var stadig intakt.

Tyske flyvemaskiner over København d. 9. april 1940. På gaden ligger de nedkastede flyveblad med overskriften *Oprop*. (Frihedsmuseet)

Opgave 1

Hvorfor blev Danmark besat? Var Danmark det endelige mål for tyskernes besættelse d. 9. april? Gå på Youtube og finde videoer fra d. 9. april. Hvilken sindsstemning tror I der har været hos den almindelige borger?

Opgave 2

9. april blev startskuddet på den tyske besættelse af Danmark, som varede helt til d. 5. maj 1945. Den danske befolkning måtte leve side om side med den tyske besættelsesmagt. Modviljen mod tyskerne voksede og stødt voksede den danske modstandsbevægelse sig også større og mere organiseret.

Hvad betød udviklingen fra 9. april 1940 frem til 29. august 1943 for etableringen af Den Danske Brigade? Find svarene på www.dendanskebrigade1943-1945.dk

Case 2

29. august 1943

Samarbejdets ophør

Den 29. August 1943 indførte den tyske besættelsesmagt militær undtagelsestilstand i Danmark efter Kongemagten, Rigsdagen og regeringen ophørte med at fungere. Af mange anses dagen som dagen hvor man afbrød samarbejdet med den tyske besættelsesmagt.

1943 var også året hvor der var fokus på oprettelsen af Den Danske Brigade i Sverige. Dette skete efter en lang forberedelsesperiode, der var startet i foråret 1943 og i efteråret 1943. Den 15. november 1943 oprettede Generalmajor Knutzon "Kommandoen for militære flygtninge", mens det først var den 3. december 1943, at værtsnationen Sverige gav den formelle tilladelse til at "uddanne polititropper" i Sofielundlejren.

Den Danske Brigade var en militær enhed oprettet i Sverige i 1943, og da den var størst, bestod den af ca. 5.000 mænd. Brigaden inkluderede både jøder og modstandsfolk. Soldaterne fra Den Danske Brigade var de første, der kom hjem fra Sverige - d. 5. maj 1945.

Opgave 1

Hvad førte til at man fra dansk side afbrød samarbejdet med den tyske besættelsesmagt? Hvad skete der i dagene omkring d. 29. august? Hvilken effekt havde den tyske undtagelsestilstand for den danske befolkning? Find svarene på nettet samt via videoer på Youtube.

Opgave 2

1943 var også året hvor der blev sat ind på at etablere en Dansk Brigade i Sverige.

Hvorfor ønskede man at skabe en Dansk Brigade i Sverige? Hvad var formålet? Hvordan blev Brigaden skabt? Hvorfor var ønsket om at få etableret en brigade så stort efter d. 29. august 1943? Hvorfor tror I man ønskede at melde sig ind i Den Danske Brigade?

Case 3

Opholdet i Sverige

I løbet af foråret 1944 fik Brigadens stab løbende tilladelse til at få adgang til flere lejre i Sverige, ligesom der gradvist kom flere våben. I løbet af 1944 kom der gradvist tilladelse til at det ikke alene var tidligere militært uddannede som kunne melde sig til enheden, men også at der kunne gennemføres rekrutuddannelse.

Med den svenske – dog stiltiende – godkendelse af, at Kommandoen ikke var en blot og bare en politistyrke, men en del af den danske modstandshær og derigennem indordnet under de vestallierede, fik Den Danske Brigade eller DANFORCE, som den nu kaldtes, friere vilkår.

Fra efteråret 1944 til foråret 1945 militariseredes lejrorganisationen. Militære grader og distinktioner samt øvelser i felttjeneste blev indført, og bykamp fik en fremtrædende plads i uddannelsen. I begyndelsen af september 1944 var der i alt ca. 13.500 danske flygtninge over 16 år i Sverige, heraf var omkring 4000 i alderen 18-35 år. Af disse tilhørte ca. 1700 mand Brigaden, fordelt på Sofielundlejren og de to forlægninger ved Håtunaholm.

Efter interneringen af det danske politi i september 1944 blev der oprettet en særlig ordenspolitiforlægning med flygtede politifolk i Ryds Brunn. Senere i oktober fik general Knudtzon tilladelse til at etablere endnu en forlægning ved Ronneby Brunn, således at der kort før jul var i alt 1889 mand i Brigaden, fordelt på fire lejre: Sofielund, Håtunaholm, Såtra Brunn og Ronneby Brunn.

Opgave 1

Hvordan var livet i lejrene i Sverige? Hvad blev soldaterne i Den Danske Brigade uddannet i? Hvilke tanker havde de danske flygtninge som var en del af Brigaden? Læs bl.a. Werner Dalsgaards beretning på www.dendanskebrigade1943-1945.dk samt se videoer fra dagligdagen i lejrene.

Opgave 2

Antallet af danske jøder i Sverige før den 1. oktober 1943 var ca. 1.000. Ved årsskiftet 1943-44 var dette tal steget til 12.000. Ca. 750 af disse meldte sig til tjeneste ved Brigaden.

Hvorfor var der denne store stigning af danske jøder i Sverige efter oktober 1943? Hvad skete der i Danmark i denne periode? Hvorfor meldte mange af de jødiske flygtninge sig ind i Brigaden?

Case 4

Hjemkomst til Danmark

Danmark blevet befriet den 5. maj 1945. Fem lange år med tysk besættelse var forbi og glæden var stor blandt den danske befolkning.

For Den Danske Brigade i Sverige betød den snarlige befrielse at man den 29. april 1945 konkret kunne fokusere på at vende retur til Danmark. Kl. 03.00 blev general Knudtzon vækket af den vagthavende officer, som meldte, at der var indløbet en rapport om, at dr. Best havde forespurgt, om danskerne kunne modtage den tyske kapitulation og yde tyskerne sikkerhed i forbindelse med internering. Da Knudtzon også fra anden side havde hørt rygter i samme retning, beordrede han straks de forberedte indkaldelsesordrer til »hjemsendt« personel udsendt. Chefen i Karlskrona fik ordre til at forberede 2 timers beredskab.

Opgave 1

Hvornår kom den endelige melding om at Brigaden skulle retur til Danmark? Hvordan var overfarten til Danmark Hvilke tanker var der i hovederne på de danske soldater der skulle hjem? Hvordan var modtagelsen i Danmark?

Se på www.dendanskebrigade1943-1945.dk. Find videoer af befrielsen samt overfarten til Danmark for Den Danske Brigade.

Opgave 2

Hvilke opgaver havde Brigaden da de kom tilbage til Danmark? Hvor befandt de sig i Danmark? Hvilke begivenheder fandt sted da Brigaden var på dansk jord?

Case 5

Brigaden efter befrielsen

Efter befrielsen blev Brigaden hurtigt fordelt til bevogtningsopgaver. De fire lette bataljoner blev sendt til Jylland, hvor hovedparten af styrken indgik i det nyoprettede grænsekommando, mens V. bataljon forblev i København og på Sjælland.

Opgave 1

Hvilke opgaver varetog Brigaden ved den danske grænse og i resten af landet? Hvorfor fungerede Brigaden fortsat selvom Danmark var befriet?

Se på www.dendanskebrigade1943-1945.dk.

Opgave 2

Den Danske Brigade var desuden involveret i rydningen af miner langs den jyske vestkyst.

Hvad var Brigadens opgaver i forbindelse med minerydningen? Hvem bistod denne opgave? Hvilke overvejelser havde man omkring rydningen af de tyskplacerede miner? Hvornår blev Brigaden opløst?

Ekstraspørgsmål

Brigaden efter krigen

Efter opløsningen af Brigaden den 10. juli 1945, rejste de fleste naturligvis hjem og genoptog deres civile arbejde eller den uddannelse, som krigens begivenheder havde afbrudt. Og efter kortere eller længere tilpasningsvanskeligheder lykkedes det som regel igen at finde sig til rette med familieliv og civilt arbejde. Mange kom senere til at indtage fremtrædende stillinger i det offentlige liv og forretningsverdenen. De faste officerer og befalingsmænd gled umiddelbart ind på poster i den nye hær. For dem var der derfor tale om en fortsættelse af den militære tilværelse, blot under ændrede former. For en mindre del af brigadernerne var tanken om bare at vende tilbage til en tryk civil tilværelse ikke attraktiv. Brigadelivet havde givet dem smag for den militære tilværelse og ansporet deres eventyrlyst. En del meldte sig derfor kort efter hjemsendelsen til Fremmedlegionen, en større del søgte over i engelsk militærtjeneste.

Opgave 1

Hvor mange døde i alt i Brigaden? Hvor mange blev såret? Hvordan bliver de mindet i dag?
Hvor findes der mindesmærker for Den Danske Brigade?

Se på www.dendanskebrigade1943-1945.dk.

Opgave 2

Hvad var konsekvenserne hvis Brigaden var blevet indsat i kamp mens den tyske besættelsesmagt stadig var aktiv – det vil sige før befrielsen? Hvad var Brigadens kampværdi?

Hvordan tror I det har været at vende tilbage til livet efter krigen var overstået og man som Brigadesoldat skulle tilbage til hverdagen?

Se på www.dendanskebrigade1943-1945.dk.

